

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ НАУКОВОГО СПРЯМУВАННЯ

Сердюк Г.А.

*аспірантка Інституту професійної освіти НАПН України,
заступник директора з навчально-виховної роботи
КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради
м. Чернігів, Україна*

Запровадження якісної профільної середньої освіти в Україні передбачає створення мережі академічних та профільних ліцеїв. Зазначимо, що заклади, які забезпечують здобуття спеціалізованої освіти наукового спрямування (наукові ліцеї), мають особливе призначення. «Система цінностей здобувачів освіти, яка формується в ліцеї, сприяє готовності до різних видів діяльності, які потребують критичного мислення, відповідальності, вміння долати труднощі та вирішувати проблеми» [6, 85]. Дослідження академічної доброчесності в системі загальної середньої освіти набули актуальності із запровадженням Державної служби якості освіти. Тому на сьогодні мають фрагментарний характер. Це обумовлює актуальність теми з урахуванням викликів у системі старшої профільної школи.

Відповідно до Положення про науковий ліцей освітня діяльність спрямована на підготовку учнівської молоді до наукової і науково-технічної діяльності та здійснюється «на засадах загальнонаціональних цінностей, формування громадянської позиції, власної гідності, патріотичного виховання, академічної доброчесності» [3]. Усвідомлюючи нову парадигму освіти в старшій профільній школі, визначаємо важливість введення дослідницької компоненти в освітній процес. «Дослідницьку компетентність розглядаємо як важливу умову реалізації індивідуальної дослідницької траєкторії вчителя та системного залучення учнів до навчально-дослідницької роботи» [5, 36]. Відтак, спираючись на ст.42 Закону України “Про освіту”, розуміємо академічну доброчесність не просто як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил», а як дієвий інструмент налагодження довіри, чесності, справедливості, відкритості між усіма суб’єктами освітньої діяльності та забезпечення якості освіти. Із цією метою в КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради розроблено внутрішнє Положення про академічну доброчесність та систему заходів, що забезпечують її дотримання. Аналізуючи дискусійні питання щодо означеної проблеми, Осадченко І., Маслюк Р. привертають увагу до необхідності «формування

спеціальних професійних і загальнокультурних цінностей» у всіх учасників освітнього процесу та дієвості механізмів покарання за вияв академічної недоброчесності [2]. Саме просвітницька діяльність, що передбачає формування фундаментальних цінностей, ознайомлення зі стандартами академічної доброчесності, може сприяти засвоєнню основних вимог. Дослідно-орієнтоване навчання допоможе практикувати дії, визначені правилами Положення про доброчесність. Дотримання академічної доброчесності в старшій профільній школі потребує наявності відкритої та зрозумілої для учнів системи оцінювання їхніх навчальних досягнень, що ґрунтується на компетентнісних засадах. Ідеться про критерії, правила та процедури оцінювання. Інформування учнів про критерії – це перший етап, з якого розпочинається навчальний рік, а простеження системності в оцінюванні учнів та динаміки досягнень – це наступний етап у процесі освітньої діяльності закладу. Прозорість системи оцінювання забезпечує не тільки відстеження результатів кожного учасника освітнього процесу, але й сприяє формуванню позитивної мотивації учнів до навчання. Система оцінювання повинна показати перспективу досягнень та забезпечити оптимізацію мотивів навчання. Здійснюючи порівняльний аналіз результатів НМТ та річного оцінювання, аналіз середнього балу класів за підсумками семестрового і річного оцінювання, порівняльний аналіз результатів за курс базової школи (з профільних предметів) і результатів навчання в старшій школі (10–11 класи), підсумкового оцінювання результатів класів відповідно до профілю й галузі знань, вивчаємо якість освітнього процесу в ліцеї, визначаємо шляхи вдосконалення системи оцінювання та формування відповідального ставлення до результатів навчання. Стандартом спеціалізованої освіти наукового спрямування визначено вимоги щодо дослідницької компетентності здобувачів освіти відповідно до профілів навчання. Вивчаються здатності здобувачів освіти застосовувати в дослідницькій діяльності теоретичні та емпіричні методи дослідження, здійснювати пошук, технічну обробку, узагальнення та застосування інформації, результатів досліджень, організувати власну дослідницьку діяльність, планувати та провадити її, аналізувати та контролювати результати власної діяльності, ефективно взаємодіяти з іншими (письмово та усно формулювати свої думки, вести дискусію, діалог у процесі спільної діяльності або під час презентації її результатів тощо), продукування нових ідей та нестандартного розв’язання дослідницьких навчальних завдань [4]. У Стандарті розроблено вимоги щодо результатів дослідно-орієнтованого навчання здобувачів освіти за техніко-технологічним, природничо-математичним, суспільно-гуманітарним профілями навчання. З огляду на вищезазначене, формуємо проблему розробки критеріїв оцінки дослідницької компетентності здобувачів освіти. Науковий ліцей

забезпечує поглиблене вивчення профільних предметів та набуття компетентностей, необхідних для подальшої наукової і науково-технічної діяльності. Заклад сприяє організації роботи наукових товариств учнів, гуртків, секцій та забезпечує проведення освітніх заходів з відповідної наукової (науково-технічної) проблематики, тижнів науки, конференцій, конкурсів, виставок, турнірів, дебатів, зустрічей з науковцями тощо. Вивчивши коло інтересів учнів (діагностичне анкетування), маємо можливість забезпечити їхню участь у I етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів та підготувати команду учасників III етапу. Досвід організації освітнього процесу та олімпіад у дистанційному режимі виокремив проблему дотримання академічної доброчесності. Так, у 2021/2022 н.р. було проведено опитування учнів 10–11 класів ліцею, які брали участь у дистанційних олімпіадах. З 95 респондентів 62,1% учасників відповіли, що під час олімпіад поклалися винятково на себе та власні знання, 12,6% користувалися конспектами, 11,6% учнів використовували пошукову систему Google, 13,7% учасників – допомогу батьків, підручники та інші засоби.

Вивчаючи проблему дотримання академічної доброчесності в системі професійної підготовки майбутнього педагога, Сопова Д. зазначила, що «в нашій країні суспільство починає сприймати академічну доброчесність у формуванні морально-етичної компетентності майбутніх педагогів як освітнє правило» [7, с. 53]. Ідеться про загальну академічну культуру закладу освіти та внутрішню культуру учасників освітнього процесу. А системна робота щодо формування особистості майбутнього науковця, розвитку критичного мислення, що здійснюється в рамках роботи наукових студій ліцею «Азбука дослідження», закладає фундамент відповідальної поведінки учнів. «Базою для формування доброчесного академічного середовища має стати усвідомлення, що ... всі – і викладачі, і студенти – повинні дотримуватись норм академічної доброчесності, виховувати в собі високу академічну культуру, культивувати чесність, порядність і професіоналізм» [1, 201]. Можемо констатувати результати системної роботи з дотримання принципів академічної доброчесності з учасниками ліцейної академії наук «ВЄДІ», які у 2022/2023 н.р. здобули 10 перемог на II етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України та вибороли три дипломи переможців на II етапі конкурсу. Роботи відзначалися оригінальністю та успішно пройшли перевірку на плагіат. У підсумку зазначимо, що освітнє середовище наукового ліцею забезпечує самостійність, незалежність, свободу вибору видів інноваційної діяльності всіх учасників освітнього процесу.

Література:

1. Зінченко В. Академічна доброчесність як основа сучасного процесу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2020. Вип 31, том 3. С. 198-205. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/31.214118>
2. Осадченко І., Маслюк Р. Сутність та дискусійні питання проблеми академічної доброчесності. *Гірська школа українських Карпат*, 2020. 22. С. 19–35. 2020.
3. Про затвердження Положення про науковий ліцей та науковий ліцей-інтернат (зі змінами). Постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 р. № 438. *Офіційний вісник України*. 2019, № 43, ст.1507.
4. Про затвердження Стандарту спеціалізованої освіти наукового спрямування (2019). Наказ МОН України від 16 жовтня 2019 р. № 1303. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-specializovanoyi-osviti-naukovogo-sp> (дата звернення: 30.09.2023).
5. Сердюк Г. А. Аналіз основних дефініцій дослідження розвитку дослідницької компетентності вчителів української мови та літератури. *Професійна педагогіка*, 2023. 1(26). С. 31–40. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2023.26.31-40>
6. Сердюк Г. А. Компетентнісний підхід у формуванні гнучких умінь (soft skills) як передумова професійного самовизначення учнів у наукових ліцєях. *Viae Educationis: Studies of Education and Didactics*, 2022. 1(4). С. 82–91. <https://doi.org/10.15804/ve.2022.04.10>
7. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 3–4 (56–57). С. 52–56. [https://doi.org/10.28925/1609-8595.2018\(3-4\)5256](https://doi.org/10.28925/1609-8595.2018(3-4)5256)